

**ЗДЕНЕК УРБАН — ПОЧЕТЕН ДОКТОР НА ВЕЛИКОТЪРНОВСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ"**

*На 3 декември 1991 г. в аулата на Великотърновския университет "Св. св. Кирил и Методий" в присъствието на членовете на Академическия съвет, на много преподаватели и студенти проф. д-р Зденек Урбан от Карловия университет — Прага, беше провъзгласен за почетен доктор на Великотърновския университет.*

*На официалната церемония ректорът на университета Владимир Попов прочете решението на Академическия съвет за удостояването на проф. д-р Зденек Урбан с почетната степен и връчи на госта диплом.*

*Слова произнесоха деканът на Филологическия факултет Стоян Буров, който говори за заслугите на проф. Урбан в областта на българистиката, и проф. д-р Зденек Урбан, който разказа за своите срещи с Велико Търново.*

*За съжаление не можеше да се реализира идеята за отпечатване на материалите от церемонията в отделна брошура. Макар и със закъснение тук поместваме словото на декана на Филологическия факултет (с незначителни съкращения) и пълния текст на речта на проф. д-р Зденек Урбан, като се надяваме, че чрез списанието много повече читатели ще имат възможност да се запознаят с неговия принос за развитието на чешката българистика и на чешко-българските научни и културни връзки и отношения.*

\* \* \*

Проф. д-р Зденек Урбан е роден на 18 септември 1925 г. в Прага. През 1949 г. той завършва специалността славянски литератури и обща история в Карловия университет в родния си град. Още като студент получава възможност да специализира в Софийския университет "Св. Климент Охридски": така през 1947 г. в продължение на един семестър учи български език и литература при професорите Стоян Романски, Георги Цанев, Петър Динеков. Съприкосновението на младия Зденек Урбан с университетската атмосфера, в която властва духът на споменатите учени, приятелството, което той установява със състудентите си, сред които са и бъдещите професори Мирослав Янакиев и Розалия Ликова, — всичко това предопределя неговия път в науката за българския език, литература, култура и история.

Своята университетска кариера Зденек Урбан започва веднага след дипломирането си — една година е асистент на акад. Хавранек по чешки език за чужденци,

а от 1950 г. до днес работи като асистент, доцент, професор по българска литература и история в катедрата по славистика на Карловия университет.

Хабилитира се за доцент по българска литература през 1962 г. с труда "Из историята на чешко-българските културни връзки", който е отпечатан като книга и на български език.

От 1967 г. е професор по българска литература и междуславянски литературни взаимоотношения.

Докторатът на Зденек Урбан е на тема "Полузабравеното лице на Божена Немцова", отпечатан като книга в Прага през 1970 г. Този труд получава радушен прием в целия славистичен свят: появяват се рецензии в най-изтъкнатите славистични списания, вкл. и в българското "Език и литература".

Недълго след трагичните събития в Чехословакия през 1968 г. проф. Урбан е отстранен от преподавателска дейност и е принуден да работи като библиотекар. Едва през 1989 г. е реабилитиран не само като редовен професор в катедрата по славистика, но и като ръководител на българистичното направление в тази катедра.

Проф. Урбан е познат и ценен като лектор в редица славистични университетски центрове: Бърно, Братислава, София, Белград, Санкт Петербург, Мюнхен, Регенсбург, Гьотинген.

Вече 45 години проф. Урбан работи интензивно в областта на българистиката и славистиката. Има около 400 публикации с българистична проблематика, между които са и 10 издадени книги. Две от книгите са отпечатани в България: освен споменатата ("Из историята на чешко-българските културни връзки") и "Чехи и българи" (1981), за която също се появяват рецензии от Ив. Попиванов, С. Баева, Н. Даскалов.

Българистичната дейност на Зденек Урбан в Карловия университет трябва да се оценява с оглед на богатата история на културните чешко-български контакти. Научноизследователската, преводаческата и преподавателската му работа е продължение на една традиция, в чието начало стоят имената на Добровски, Шафарик и Челаковски. Макар и с прекъсвания, които са неизбежни, преподаването на български език в Пражкия университет — един от най-авторитетните славистични центрове — датира от уч. 1849—1850 г., т. е. близо 40 години преди създаването на първото висше училище в България. След освобождението на България от турско робство интересът към българския език, фолклор, етнография и история особено нараства. Заслуга за това имат най-вече Константин Иречек, Иржи Поливка, Вацлав Добруски, Йозеф Пата и др.

Висока оценка заслужава приносът на проф. Урбан в областта на историята на чешко-българските литературни и културни взаимоотношения. Макар интересите на изследвача да обхващат проучването на тези взаимоотношения в максимално широки граници — от X в. до наши дни, основните му трудове са свързани с обнародването и интерпретацията на нови, непознати на науката или малко известни на специалистите материали и факти за живота и творчеството на П. Берон, Г. Раковски, Хр. Ботев, Ив. Вазов, М. Георгиев, А. Константинов,

К. Христов, Е. Багряна, Й. Йовков, Н. Вапцаров, Г. Марков и др.

В студията си "Показалец" на Г. С. Раковски и неговият отзвук в Чехия" авторът показва колко е силен преводаческият, културно-политическият, научният и чисто литературният интерес към Показалеца на Раковски и към личността на българския революционер. В друго изследване се разкрива дълбокият и обширен интерес на Божена Немцова към българския народ, към неговия език, бит, литература и култура.

В статията "Отношението към личността и литературното дело на Христо Ботев в Чехия (1871—1918)" проф. Урбан лансира твърдението, че първите чешки преводи на стихотворенията "Хаджи Димитър" и "Обесването на Васил Левски", публикувани през 1881 г. в списание "Посел зе Сушице", са първи преводи на Ботевата поезия в света въобще.

Изследователските качества на проф. Зденек Урбан се изявяват и в областта на българската фолклористика. В резултат на усърдни проучвания на архивни материали и документи авторът открива необнародвана ръкописна христоматия на Франтишек Челаковски, в която фигурират 16 български народни песни, записани преди 1852 г. в Еленско.

Особена заслуга за популяризиране на българската литература и нейните творци в Чехословакия има Речникът на българските писатели, в чието съставяне проф. Урбан участва заедно с Доровски, Хронкова и Новакова. Речникът излиза през 1978 г., т. е. почти едновременно с първите два и малко преди последния том на родния Речник на българската литература, изд. на БАН. Чешкият речник се превръща в културно събитие, той е широко коментиран в чешката и българската критика. Включва 700 статии за български писатели и за събития от българската литературна история.

Отличен познавач на българския език, проф. Урбан прави преводи най-вече на произведения от Ем. Станев (напр. на "Крадецът на праскови") и от Й. Йовков ("Старопланински легенди"), чийто език представлява изпитание и за най-изкусния майстор преводач. С преводите си Урбан допринася за популяризиране на българската литература и култура пред взискателната и изтънчена чешка читателска аудитория.

Дори от беглия преглед на научноизследователската, културната и преподавателската дейност на проф. Урбан може да се добие представа за неговите изключителни заслуги в областта на съвременната чешка българистика. Дълбоко уважение заслужава приносът му за разширяване и задълбочаване на културните връзки между двата славянски народа. Напълно заслужено Академическият съвет на Великотърновския университет "Св. св. Кирил и Методий" реши да го провъзгласи за доктор хонорис кауза. Смяя да се надявам, че това ще го вдъхновява и занаяпред да продължи усилията си на българистичното поприще.

Стоян Буров